Biebrzański Park Narodowy

Polskie Parki Narodowe

Konferencja naukowa
pt. Wyzwania w ochronie siedlisk mokradłowych doliny Górnej Biebrzy

LIFE11 NAT/PL/422
Ochrona siedlisk mokradłowych doliny Górnej Biebrzy
Preservation of wetland habitats in the upper Biebrza Valley

Goniądz, 6-7 września 2018 r.

LIFE11 NAT PL 422 GÓRNA BIEBRZA

Life

NATURA 2000

NFOŚiGW

BIEBRZAŃSKI PARK NARODOWY

Okres realizacji projektu	2012 - 2017
konieczność wydłużenia	30-03-2019 r.
Obszar projektu:	17 400 ha

LIFE11 NAT PL 422
GÓRNA BIEBRZA

Budżet całkowity	4 817 551 euro, w tym:	
LIFE	2 408 775 euro,	50 % kosztów
NFOŚiGW	2 164 449 euro,	44,93 % kosztów
BbPN	244 327 euro,	5,07 % kosztów

Położenie obszaru projektu Górna Biebrza

Górna Biebrza na tle podziału administracyjnego

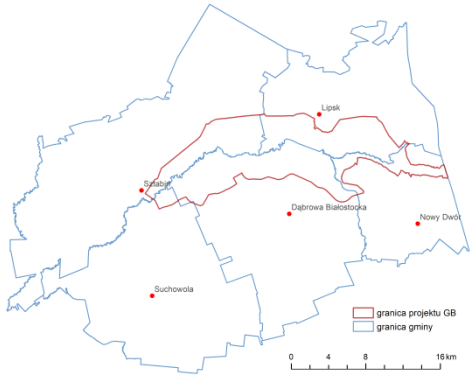

Powierzchnia obszaru projektu: - 17 400 ha
Powierzchnia BbPN - 59.223 ha
Powierzchnia BbPN w GB -12.461 ha
Udział - 21%

5 gmin: Dąbrowa Białostocka, Nowy Dwór, Lipsk, Sztabin, Suchowola

Górna Biebrza na tle obszarów Natura 2000 Doliny Biebrzy

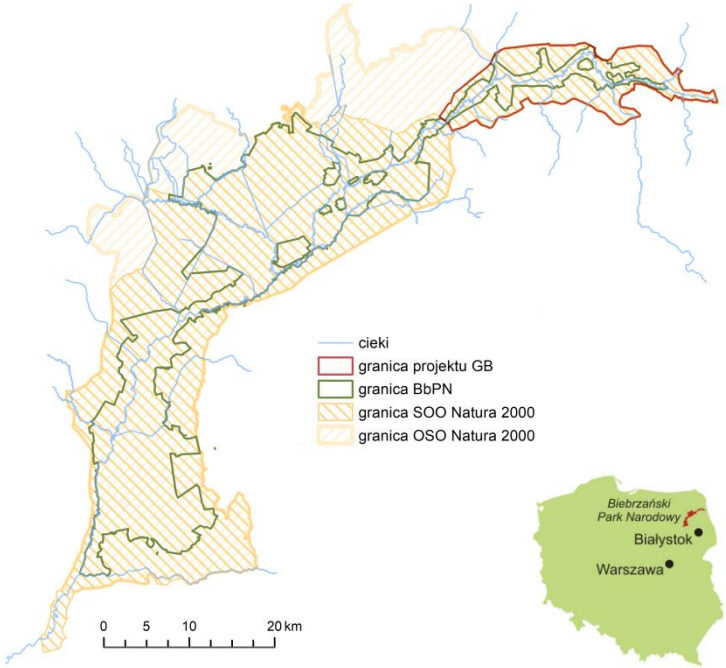

Cel ogólny projektu:

Przywrócić i utrzymać mozaikę przestrzenną ekosystemów naturalnych i półnaturalnych, warunkujących wysoką różnorodność biologiczną w krajobrazie Górnej Biebrzy.

Cele bezpośrednie:

1. Odtworzenie konfiguracji oraz historycznie ukształtowanej funkcji mozaiki przestrzennej bagiennych ekosystemów otwartych;
2. Wsparcie i poprawa systemu zarządzania ochroną przyrody;
3. Stabilizacja poziomu wód gruntowych oraz odtworzenie bagiennych siedlisk;
4. Integracja ochrony przyrody z zrównoważonym rozwojem lokalnym, w szczególności z turystyką.

Górna Biebrza na tle całego obszaru Natura 2000: PLH200008 Dolina Biebrzy

Typ siedliska	Kod siedliska	Powierzchnia w obszarze Dolina Biebrzy [ha/liczba płatów]	Powierzchnia w Basenie Górnym doliny Biebrzy [ha/liczba płatów]	Udział siedlisk doliny Górnej Biebrzy w obszarze Dolina Biebrzy [%]
Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nymphaeion	3150	254,68 (243)	4,32 (15)	1,70
Torfowiska przejściowe i trzęsawiska	**7140**	97,68 (16)	72,96 (7)	**74,69**
Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk	**7230**	4 141,56 (124)	796,08 (76)	**19,22**
Bory i lasy bagienne	**91D0**	2 594,96 (66)	557,95 (30)	**21,50**

Spis działań

- Wykonanie NMT i NMPT (A4)
- Ustalenie warunków gospodarowania wodą (A5)
- Wykup gruntów (B1)
- Naprawa dróg operacyjnych i brodów (C1)
- Odtworzenie ekosystemów nieleśnych (C2)
- Likwidacja rowów odwadniających (C3)
- Budowa małej infrastruktury turystycznej (C5)
- Zapewnienie ochrony siedlisk 91D0 na gruntach prywatnych (C6)
- Monitoring techniczny projektu (D1)
- Monitoring przyrodniczy projektu (D2)
- Ocena wpływu społeczno-gospodarczego (D3)
- Kampania informacyjna (E2)
- Film o projekcie (E11)
- Współpraca i wymiana doświadczeń z innymi projektami (F2)

Wykonanie NMT Numerycznego Modelu Terenu i NMPT (Numerycznego Modelu Pokrycia Terenu (A4)

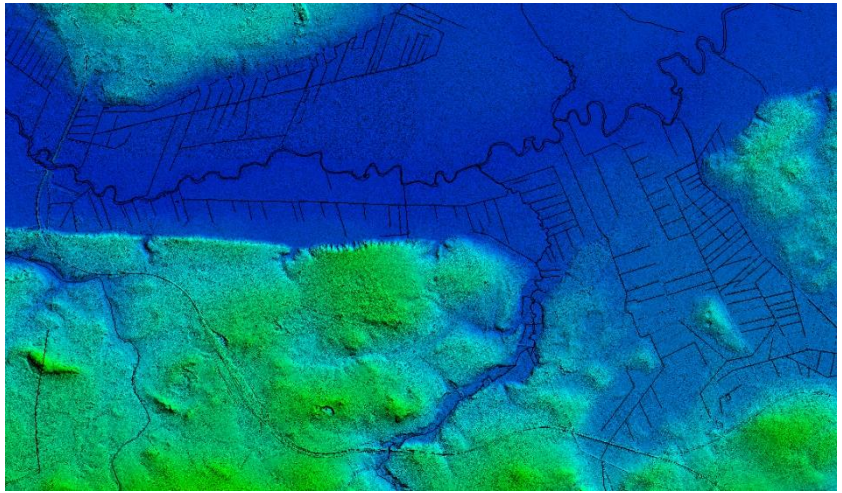

- Do planowania działań w czasie i przestrzeni niezbędne jest uzyskanie precyzyjnej informacji o hipsometrii terenu na poziomie gruntu – NMT oraz na poziomie pokrywającej go pokrywy roślinnej – NMP, położeniu i charakterystyce geometrycznej obiektów melioracyjnych.
- a) pozyskanie danych teledetekcyjnych - skaning laserowy, ortofotomapy,
- b) weryfikacja terenowa na potrzeby klasyfikowanej weryfikacji dokładności skaningu oraz pokrycia terenu na powierzchniach próbnych – w charakterystycznych punktach, w zróżnicowanych typach pokrycia terenu wraz ze zdjęciami fitosocjologicznymi,
- c) obróbka danych teledetekcyjnych i generowanie modeli 3D

Wykup gruntów (B1)

- Zakupiono **595,9654 ha** oraz wydzierżawiono na okres 20 lat **89,2783 ha** (36,5083 ha od Nadleśnictwa Augustów, 49,99 ha od Spółki dla Zagospodarowania Wspólnoty Wsi Jałowo, działkę prywatną o pow. 2,78 ha).
- Łącznie zakupiono i wydzierżawiono 685,2437 ha - 91,24 % powierzchni gruntów zaplanowanych do wykupu i dzierżawy.

Wykup gruntów (B1)

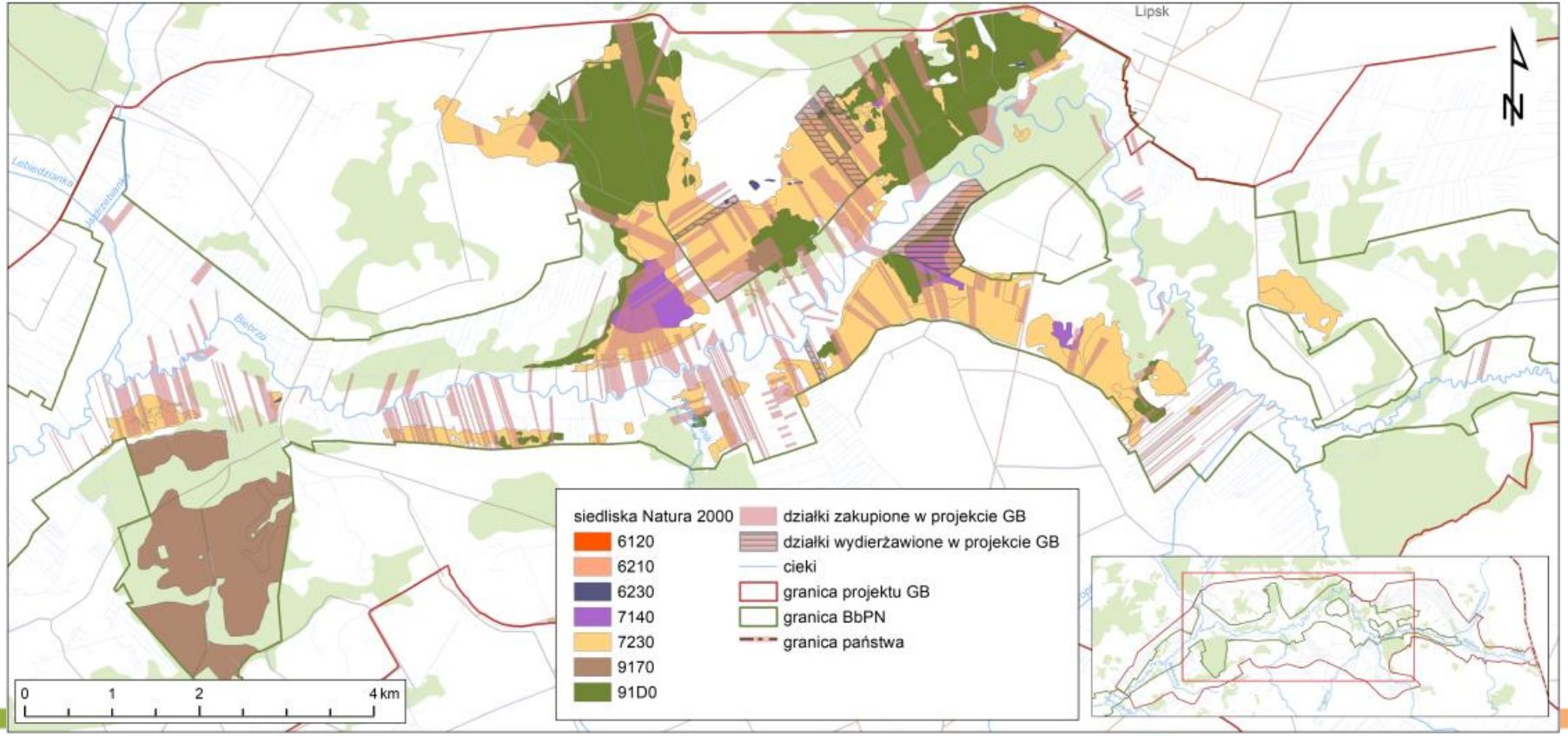

Naprawa dróg operacyjnych i brodów (C1)

Łącznie wyremontowano **5 dróg**
w lokalizacjach:

- Kamienna Nowa (1100 mb)
- Krasnybór (3400 + remont 9 brodów)
- Nowy Lipsk (700 mb)
- Ostrowie (450 mb)
- Szuszalewo (1200 mb)

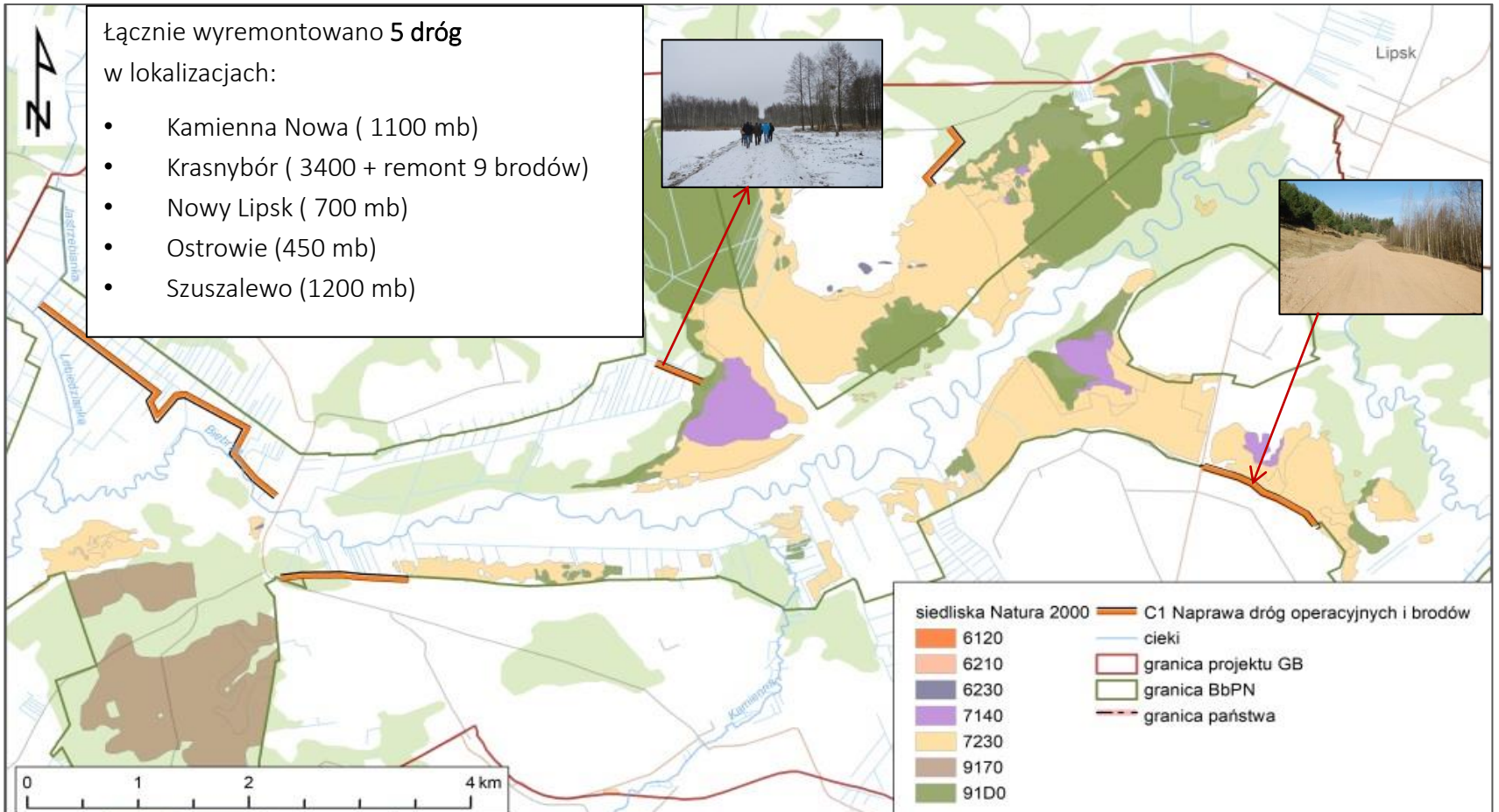

Odtworzenie ekosystemów nieleśnych (C2)

Sukcesja

Odkrzaczanie

Wywóz (-20◦C)

Efekt

Odtworzenie ekosystemów nieleśnych (C2)

Zaplanowano 460 hektarów

Odtworzenie ekosystemów nieleśnych poprzez odkrzaczanie oraz inicjalne koszenie siedlisk Natura 2000:

- górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk (kod 7230)
- torfowiska przejściowe i trzęsawiska (kod 7140)
- Łącznie odkrzaczono 159,22 ha
- Skoszono inicjalnie 143,03 ha

- Ilość przetargów ogłoszonych ogółem: **26** składających się z **81 części**
- Ilość przetargów z wynikiem pozytywnym **10** w tym **22 części**

Odtworzenie ekosystemów nieleśnych (C2)

Zrealizowane zabiegi ochronne na obszarze projektu Górna Biebrza - **odkrzaczanie**

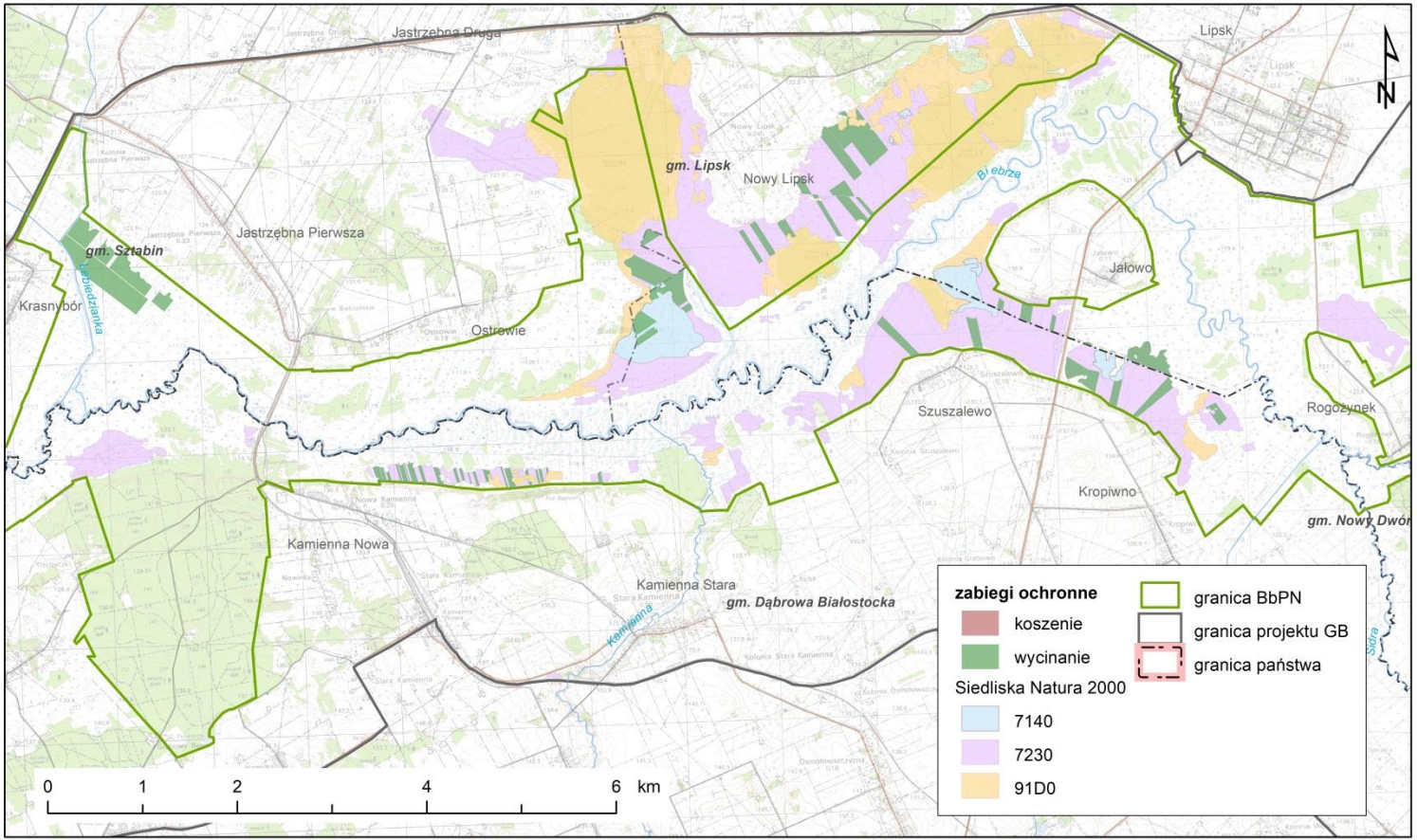

Odtworzenie ekosystemów nieleśnych (C2)

Zrealizowane zabiegi ochronne na obszarze projektu Górna Biebrza - **koszenie**

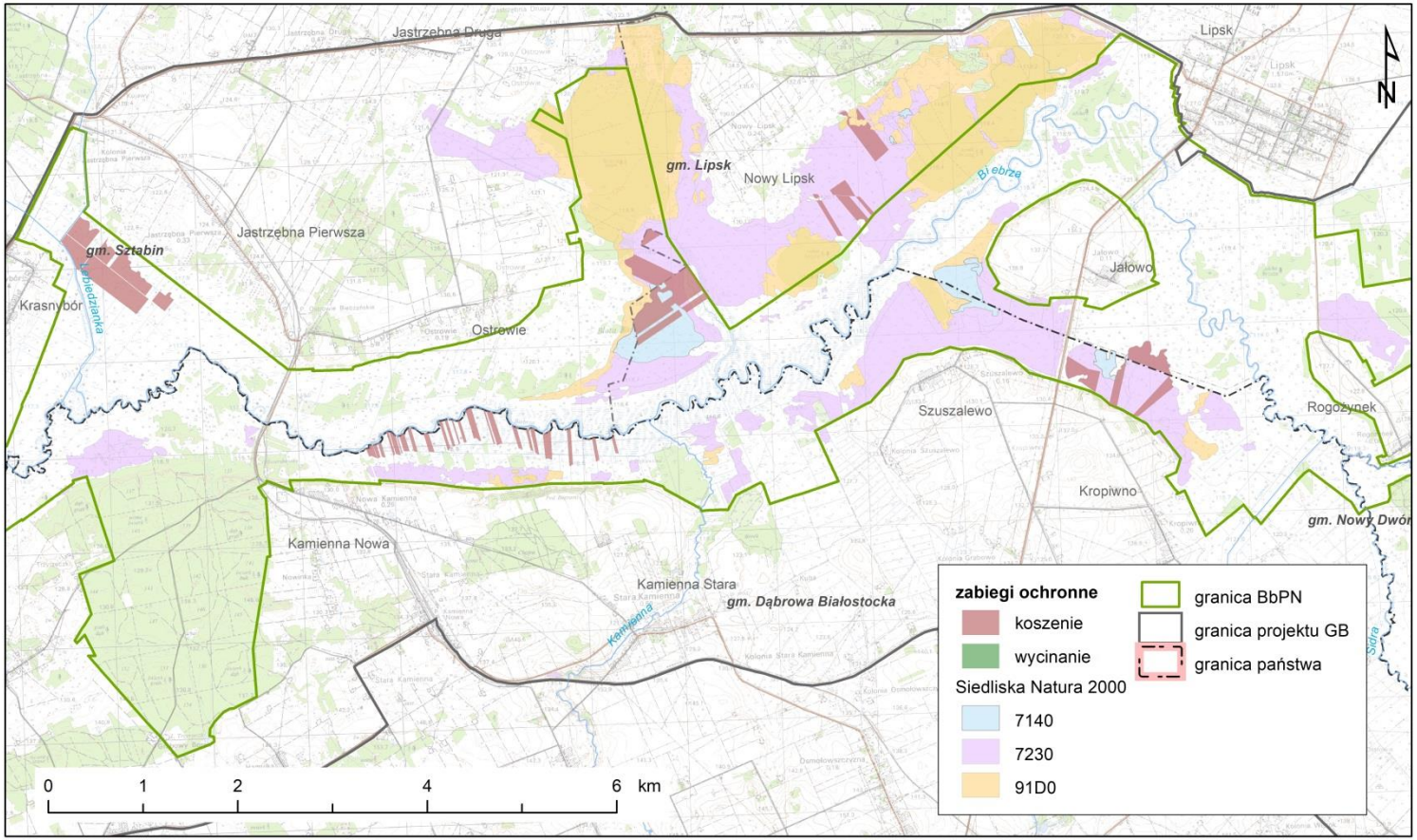

Ustalenie warunków gospodarowania wodą – Likwidacja rowów odwadniających (A5,C3)

Obiekty melioracyjne

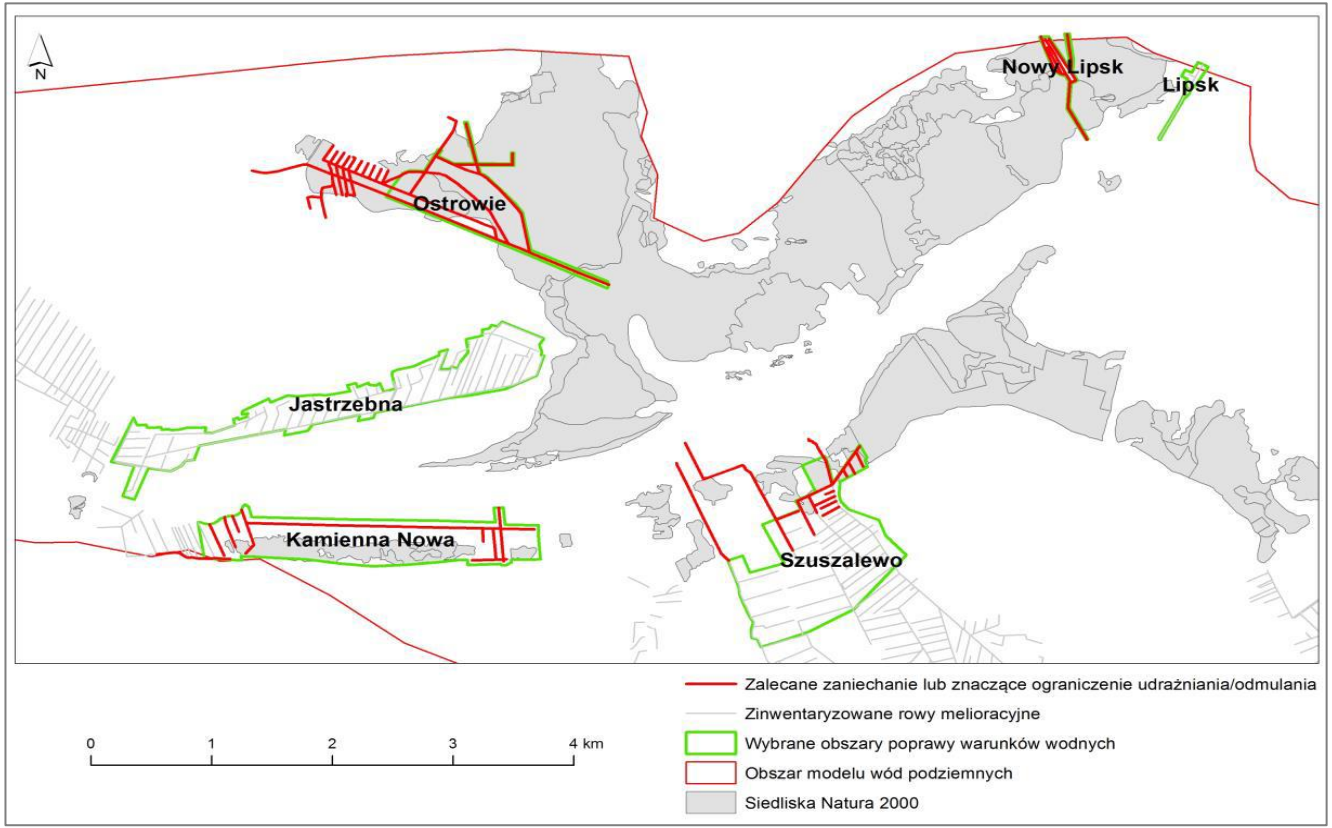

Likwidacja rowów odwadniających (C3)

- W marcu 2018 r. zakończono roboty budowlane na obiekcie Kropiwno-Kamienna w obrębie Kamienna Nowa (5 zastawek, 3 progi, 3 przegrodzenia palisadą)
- Obecnie trwają prace na obiekcie Kropiwno-Kamienna w obrębie Szuszalewo (2 zastawki, 2 przepusty z piętrzeniem, grobla technologiczna o długości 450 mb do obsługi urządzeń hydrotechnicznych)

Trudności w realizacji zadania:

- Mały udział własnościowy gruntu
- Próby osiągnięcia porozumienia z właścicielami działek na innych obiektach wykazanych w ekspertyzie związanej z gospodarowaniem wodą w celu rozszerzenia działania nie powiodła się
- Długi proces uzyskania pozwoleń

Budowa małej infrastruktury turystycznej (C5)

W ramach działania wybudowano sieć infrastruktury turystycznej na obszarze projektu:

- 5 wież widokowych
- 6 wiat ze stołami i ławkami
- 12 zadaszeń
- 2 kładki turystyczne o łącznej długości 2300 mb
- 13 tablic informacyjnych

Wznowienie działania w postaci budowy kładki z pomostem pływającym, łączącej wcześniej wybudowane elementy infrastruktury po obu stronach Biebrzy

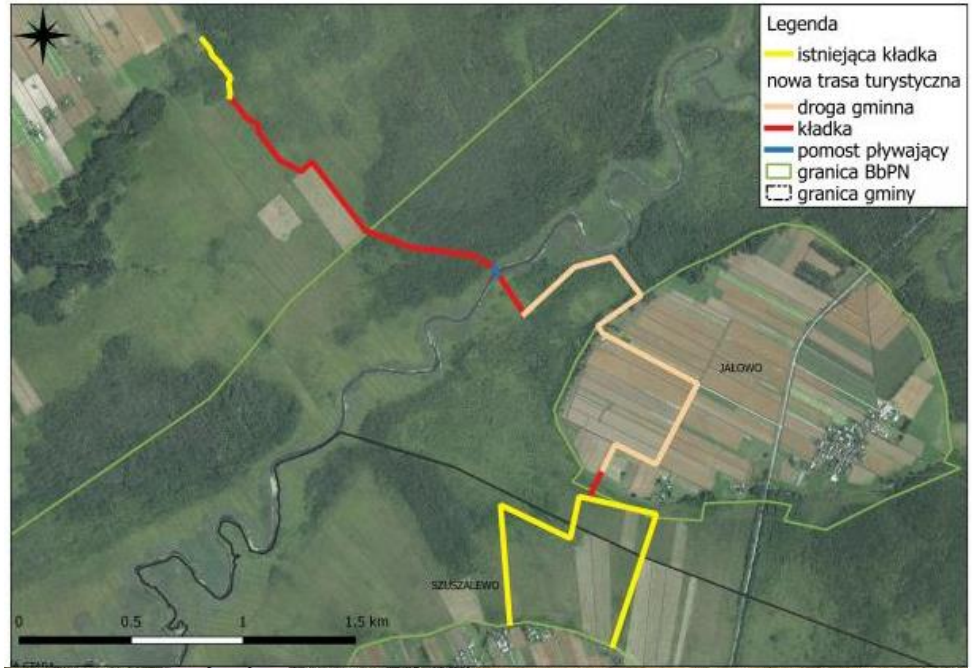

Lokalizacja planowanej trasy turystycznej z pomostem pływającym na rzece Biebrzy

Zapewnienie ochrony siedlisk *91D0 na gruntach prywatnych (C6-C7)

472 działki prywatne na siedlisku *91D0 w tym 354 działki w powiecie sokólskim (399, 08882 ha) + 118 działek w powiecie augustowskim (600,6731 ha)

- Aktualizacja klasyfikacji gleboznawczej gruntów
- Stworzenie Uproszczonych Planów Urządzania Lasu (UPUL)
- Wypłata rekompensat za ograniczenie użytkowania borów i lasów bagiennych (*91D0) na gruntach prywatnych

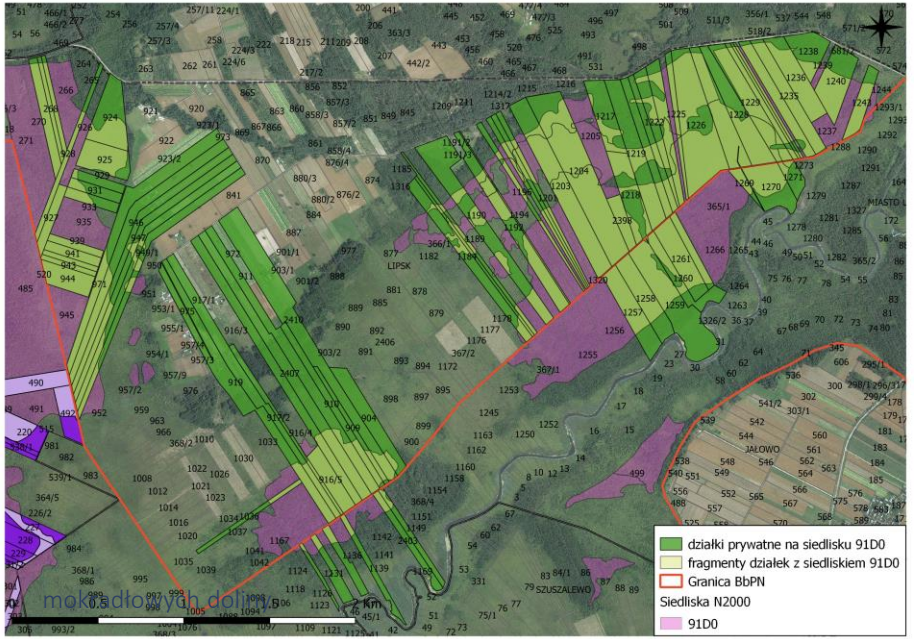

Obręb Lipsk (powiat augustowski)

Monitoring techniczny projektu (D1)

40 punków pomiarowych
(8 – wody powierzchniowe, 32 – wody podziemne)

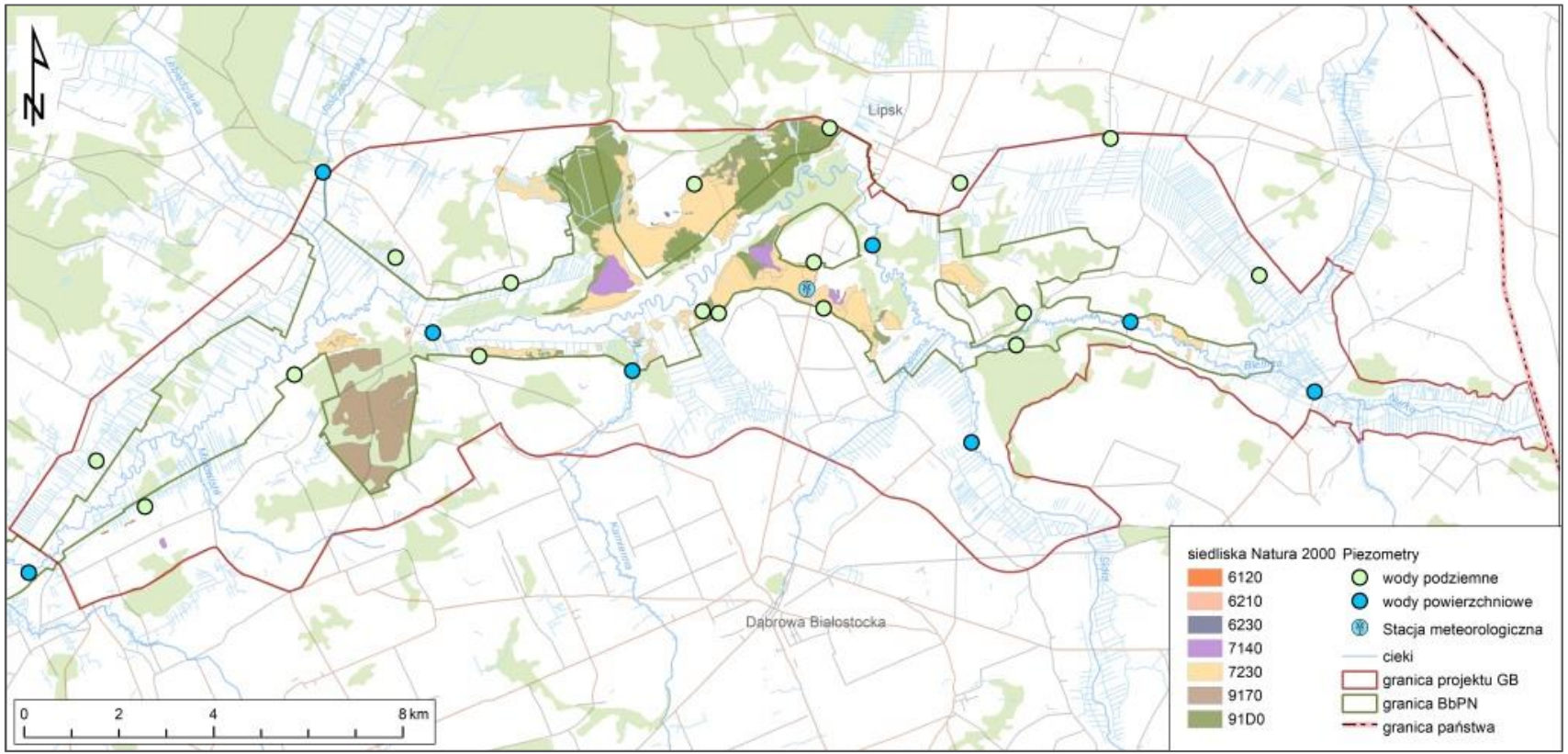

Monitoring techniczny projektu (D1)

Monitoring stanów wód i warunków meteorologicznych: 5 rocznych (2013-2017), wykonawca: Wojciech Dąbrowski, Politechnika Białostocka

Monitoring fizyko-chemiczny wód: 5 raportów (2013-2017), wykonawca: Dariusz Boruszko, Politechnika Białostocka

W związku z przedłużeniem realizacji projektu zbiór danych hydrologicznych i fizyko-chemicznych jest kontynuowany

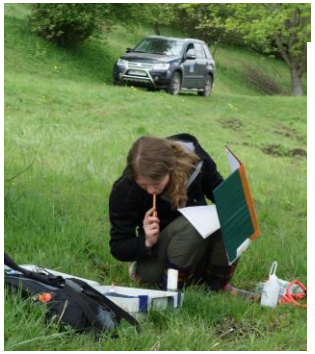

Monitoring techniczny projektu (D1)

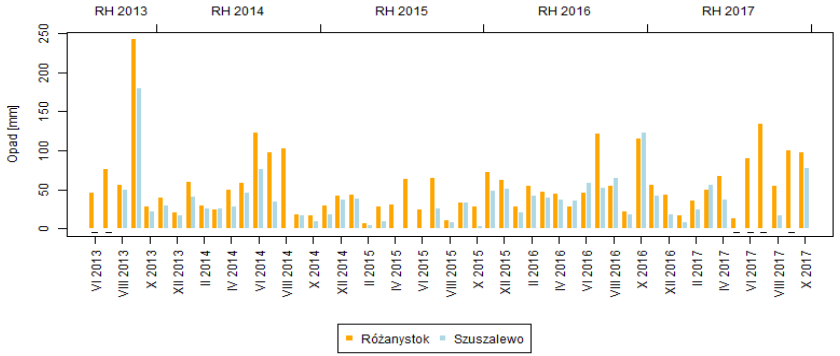

Zmiany wielkości opadu atmosferycznego, stacja w Szuszalewie i Różanymstoku w latach 2013-2017

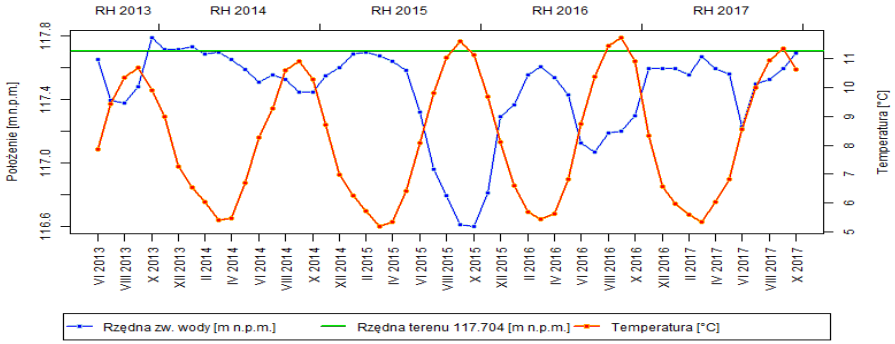

Rzędna zwierciadła wody oraz temperatura w latach 2013-2017 na torfowisku w Jałowie

Rzeka Kamienna : listopad 2017

maj 2018

Rzeka Biebrza, Sztabin: wrzesień 2017

maj 2018

Monitoring przyrodniczy projektu (D2)

Monitoring roślin: *Liparis loeselii*, *Saxifraga hirculus;* 3 raporty roczne (2013, 2015 i 2017) oraz raport końcowy z analizy danych (2017); wykonawca: Centrum Ochrony Mokradeł

Monitoring ptaków: 6 gatunków: opracowany raport końcowy z analizy danych (2017); wykonawca AWI-EKSPERTYZY Agnieszka Grajewska,

- *Crex crex*, *Acrocephalus paludicola* oraz struktura gatunkowa zespołu ptaków– 5 raportów rocznych (2013-2017) wykonawca zewnętrzny: Biuro Ekspertyz Przyrodniczo-Leśnych (2013-2016) AWI-EKSPERTYZY Agnieszka Grajewska (2017)
- *Grus grus, Aquila pomarina, Ciconia ciconia, Tetrao tetrix* – badania w ramach projektu

Monitoring roślinności na obszarze „Nowy Lipsk” wykonawca: Piotr Kwiatkowski Usługi Ochrony Środowiska KORONGO; raport dotyczący regeneracji roślinności po uszkodzeniu mechanicznym torfowiska (2017).

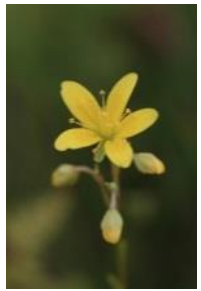

Monitoring przyrodniczy projektu (D2)

Wodniczka (*Acrocephalus paludicola*)

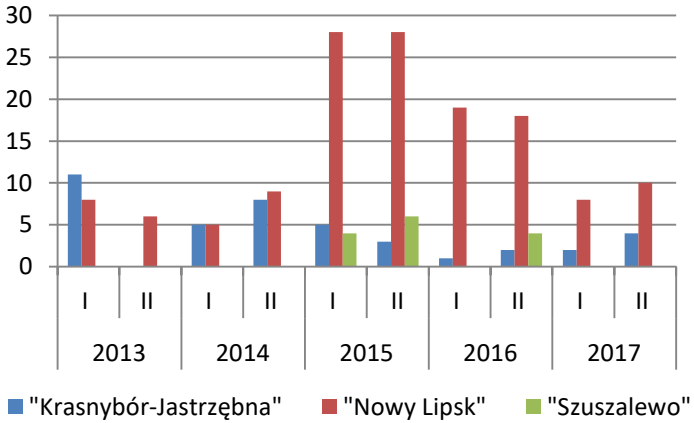

Liczebność wodniczki na poszczególnych ostojach w latach 2013-2017

Przykładowe siedlisko wodniczki, Nowy Lipsk

Derkacz *(Crex crex)*

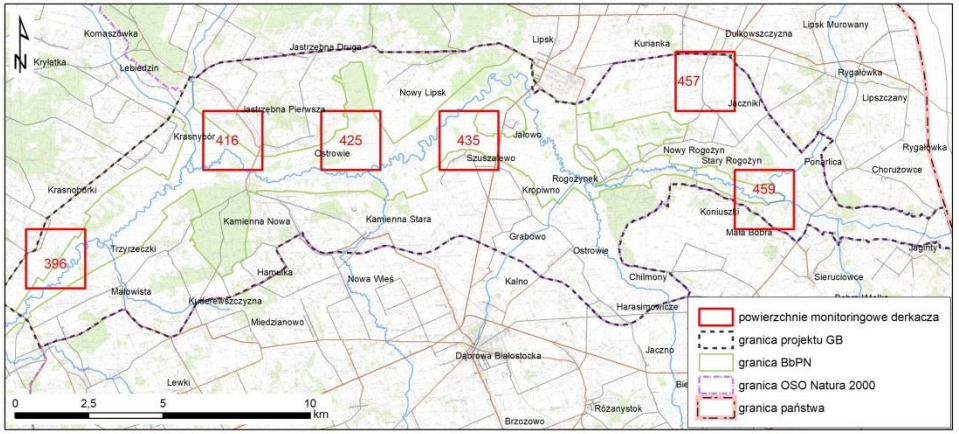

Liczebność derkacza na powierzchniach próbnych uzależniona jest nie tylko od warunków siedliskowych ale przede wszystkim od **terminów koszenia łąk**

Monitoring przyrodniczy projektu (D2)

Orlik krzykliwy (*Aquila pomarina)*

2013-2016: 1 para (O.O. Trzyrzeczki)

2017: 4-5 par

2018: 5 par

Cietrzew (*Tetrao tetrix)*

2013: 3 koguty

2014: 0

2015: 1 kogut

2016-2018: 0

Monitoring przyrodniczy projektu (D2)

Żuraw (*Grus grus)*

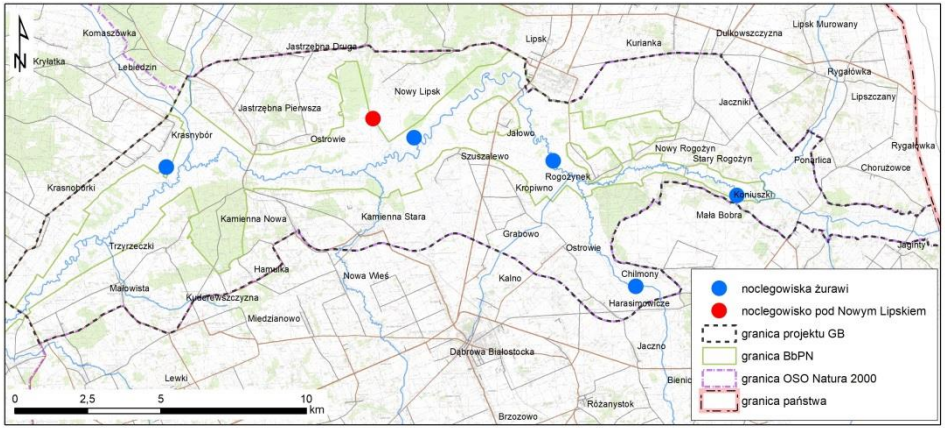

- **6** istotnych noclegowisk (główne noclegowisko: Nowy Lipsk max. koncentracja ptaków: LP: 697)
- Kumulacja w okresie jesiennej migracji ok. **1 tys.** osobników

Zlatujące się żurawie, Nowy Lipsk

Monitoring przyrodniczy projektu (D2)

Bocian Biały (*Ciconia ciconia*)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	średnia
% gniazd zajętych	89,62	86,49	87,91	86,82	80,43	77,39	**84,77**
% gniazd z młodymi	95,04	90,62	80,62	76,96	82,70	88,43	**85,72**
% gniazd zajętych, ale bez młodych	4,96	9,38	19,38	23,04	17,30	14,04	**14,68**
liczba młodych na jedno gniazdo z młodymi (JZm)	2,62	2,68	2,39	2,37	2,47	2,60	**2,52**

Ocena wpływu społeczno-gospodarczego (D3)

- Trzy etapy badań w latach 2013-2017
- Ponad 500 badań ankietowych, wywiadów pogłębionych z mieszkańcami, przedstawicielami samorządów i lokalnych organizacji oraz dane urzędowe
- Efekt: prześledzenie zmian klimatu społecznego w otoczeniu projektu, jego wpływu na jakość życia mieszańców oraz znaczenia gospodarczego w regionie

„Przyjaciel to taki średni, niewygodny…”

Kampania informacyjna - promocyjna – edukacyjna (E1-E9)

- **18** spotkań informacyjnych z lokalną społecznością

  14 spotkań warsztatowych – „Woda dla natury czyli jak mądrze gospodarować woda na torfowiskach”, „Bagna nie tylko łąki”, „Las – nie tylko drzewa”

  2 wyjazdy studyjne

  łącznie wzięło udział około **1 000 osób**.
- edukacja przyrodnicza dla lokalnych grup dzieci i młodzieży oraz dorosłych
- mulitimedia: produkcja filmu „W trosce o bagna” i emisja w TVP, prowadzenie strony internetowej o projekcie,
- wsparcie imprez organizowanych przez Biebrzański Park Narodowy na terenie Górnej Biebrzy,
- wsparcie udzielane osobom odbywającym praktyki oraz przeprowadzającym badania naukowe na obszarze górnego basenu

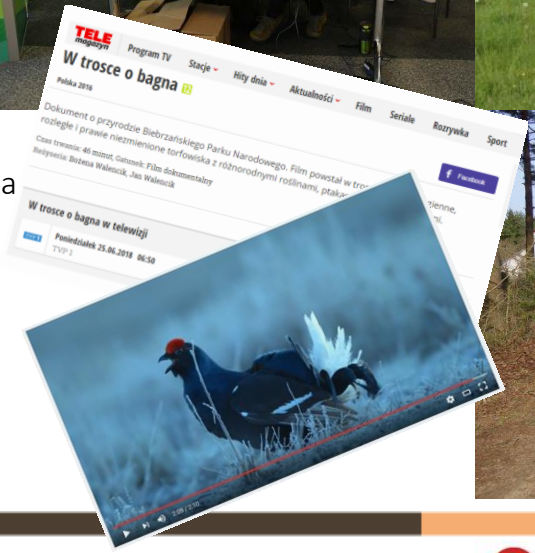

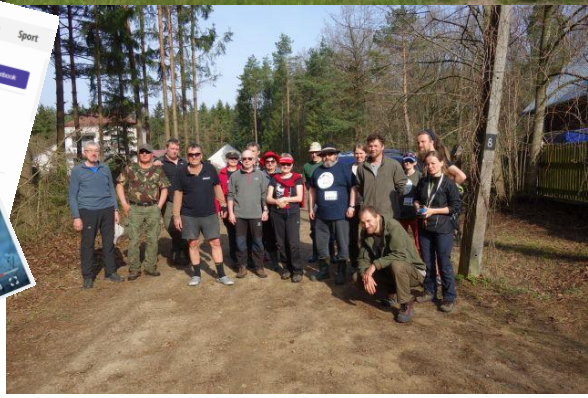

Współpraca i wymiana doświadczeń z innymi projektami (F2)

Wyjazd studyjny do Francji

- LIFE13 ENV/FR/001315 - Dynamic rotational grazing: environmental performance of grassland systems: Demonstration of an innovative technology
- LIFE14 NAT/FR/000669 - „Baie de l'Aiguillon. Protégens les habitats littoraux et la biodiversité de la baie"
- Naturalne Parki Regionalne (związane z ekosystemami otwartymi): Parc naturel régional de la Brenne oraz Parc naturel régional du Marais poitevin,

Wymiana doświadczeń z polskimi projektami LIFE oraz innymi projektami

- LIFE09 NAT/PL/000258 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie środkowym doliny Biebrzy. Etap I.
- LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II"
- LIFE „Natura w mozaice - ochrona gatunków i siedlisk w obszarze „Pieniny""
- LIFE11 NAT/PL/000431 „Czynna ochrona zagrożonych gatunków i siedlisk na obszarze Natura 2000 „Ostoja Wigierska"
- Dzień LIFE w Warszawie - konferencje
- Konferencja Programu Operacyjnego PL02 „Ochrona różnorodności biologicznej i ekosystemów" – ochrona ekosystemów podmokłych
- Projekt POIS.02.04.00-00-0108/16 pn. „Ochrona siedlisk i gatunków terenów nieleśnych zależnych od wód", RDOŚ w Białymstoku
- LIFE16 NAT/PL/000766 „Ochrona siedlisk ptaków wodno-błotnych w Dolinie Górnej Wisły", RDOŚ Katowice

Biebrzański Park Narodowy

Polskie Parki Narodowe

Dziękujemy za uwagę

Zespół projektu Górna Biebrza

LIFE11 NAT PL 422 GÓRNA BIEBRZA

NATURA 2000

NFOŚiGW